

Aldona Mazolevskienė, Sigita Montvilaitė

IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ TAUTINIO IDENTITETO FORMAVIMO(SI) YPATUMAI EMIGRACIJOJE

Anotacija. Straipsnyje aptariama ikimokyklinio amžiaus vaikų, gyvenančių svetur, tautinio tapatumo puoselėjimo svarba ir su tuo susiję sunkumai, pristatomas emigracijos reiškinio problemiškas. Atskleidžiama lietuvių vaikų, gyvenančių už tėvynės ribų, tautinio tapatumo raiška. Tyrimo metu vaikų teirautasi, kas yra lietuvis, kas vaikams primena Lietuvą, ar užaugę išliks lietuviais, kur norėtų gyventi, kai užaugę ir kt. Tėvų klausta, kas, jų nuomone, emigracijoje labiausiai stiprina lietuviybės išsaugojimą, kodėl jie renkasi savo ikimokyklinio amžiaus vaikams ugdymo įstaigas lietuvių kalba, ar pakankamai, jų manymu, yra puoselėjamas tautiškas jų vaikų ugdymo įstaigose, kaip jie skatina vaikų lietuvių kalbos mokymą(si) šeimoje, kokiais būdais jie stengiasi palaikyti ryšius su Lietuva.

Esminiai žodžiai: tautinis identitetas, tapatumas, ikimokyklinis, emigracija, formavimas(is).

Temos aktualumas. Šiandienė lietuvių emigracija – dinamiškas ir įvairialypis procesas. Kita vertus, tai nėra naujas reiškinys, lemiamas įvairių veiksnių: politinių, socioekonominių, geografinių, kultūrinių ir kt. Emigracijos reiškinį yra tyrinėję daugelis mokslininkų, pvz.: E. T. Butvilas (2004), S. Montvilaitė (2004), G. Malinauskas (2006), Aleksandravičius (2008), D. Kuzmickaitė (2008), T. Lazdauskas (2011), J. Jurevičienė, R. Makarskaitė-Petkevičienė (2011), K. Stankevičienė K., A. Žurauskienė (2011) ir kt.

Istoriografiniai, empiriniai tyrimai rodo, kad emigrantams visais laikais rūpėjo puoselėti savo tautinį identitetą, tai buvo vienas svarbiausių gyvenančiųjų svetur uždavinių (puikus pavyzdys – emigrantų gyvenimas DP stovyklose Vokietijoje 1944–1949 m.) [8]. Įvairaus pobūdžio diskusijose aptarinėjamas lietuvių emigracijos priežastys, tačiau neanalizuojamas ypač svarbus klausimas, ar (ir kaip) lietuvių emigrantai šiandien rūpinasi tautinio tapatumo išsaugojimu bei puoselėjimu.

Kalbant apie šį aspektą, ypač svarbi šiandien svetur gyvenančių tėvų nuomonė, siūlymai, kaip ugdyti vaiką šeimoje, kaip surasti jam tinkamus institucinio ugdymo metodus ir formas, kad vaikas neprarastų tautinio tapatumo.

Tyrimo objektas – tautinio identiteto formavimas(is).

Tyrimo tikslas – atskleisti ikimokyklinio amžiaus vaikų tautinio identiteto formavimo(si) ypatumus emigracijoje.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti tautinio identiteto formavimo(si) problemas emigracijoje.

2. Išsiaiškinti ikimokyklinio amžiaus emigrantų vaikų tautinį sąmoningumą, identifikavimosi su lietuvių tauta aspektus.

3. Atskleisti ikimokyklinio amžiaus vaikus auginančių tėvų požiūrį į lietuviybės puoselėjimą emigracijoje.

Tyrimo metodai: literatūros analizė, pokalbis-interviu, anketinė apklausa.

Tyrimo imtis ir geografija. Straipsnyje pateikiami dviejų tyrimų rezultatai. Pirmasis tyrimas atliktas 2010 m. Anketinėje apklausoje dalyvavo 15 užsienyje gyvenančių lietuvių tėvų. Anketoje pateikti 6 atviro tipo klausimai. Taip pat tyrime taikytas pokalbis-interviu, kuriame dalyvavo 35 vaikai. Respondentai – devyniose užsienio šalyse (Estijoje, Latvijoje, Švedijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje, Danijoje, Austrijoje, Olandijoje ir Didžiojoje Britanijoje) gyvenantys lietuviai.

2012 m. atlikto tyrimo priemonė – anketa – buvo patalpinta internetinės apklausos forume, taip pat išsiuntinėta elektroniniu paštu. Anketoje pateikti 6 atviro tipo klausimai. Klausimai skirti emigracijoje gyvenantiems tėvams, kurie augina ikimokyklinio amžiaus vaikus. Anketas užpildė 23 Norvegijoje, Vokietijoje bei Didžiojoje Britanijoje gyvenantys tėvai.

Emigracijos reiškinio problemiškas. Per daugelį metų šimtai tūkstančių lietuvių dėl įvairių priežasčių emigravo iš Lietuvos ir dabar gyvena išsibarstę po visą pasaulį. Sklaidantis tautai silpsta jos galios demografiniu, tautinio tapatumo, kultūrinio, intelektualinio potencialo išlaikymo požiūriu. Žymių filosofų, kultūrologų nuomone, emigracija beveik visuomet tautai yra kenksminga, ji sudaro pavojų nutautėti, skaldo tautos jėgas ir mažina kultūrinį jos našumą [5]. Išnyksta etninės atminties nešėjai, kiekvienas išeivis išsiveža dalelę savo kultūros, kuri

svetimoje aplinkoje pasmerkta sunykti, nebent susidarytų tinkama terpė ją gaivinti besikuriančiose bendruomenėse [3]. Politiniame ekonominiame diskurse pasigirsta ir kiek kitokių nuomonių, besistengiančių neutraliau vertinti šią dieną emigraciją: išsilavinusių asmenų emigracija – neišvengiamas procesas, kurį sustabdyti būtų beprasmiškos pastangos; sunku šią dieną surasti tautą, kuri tebegyventų kompaktiškai, be emigracijos; vienintelis emigracijos minusas tas, kad jauni žmonės nutautėja, pamiršta kalbą. Šiais ir kitais klausimais diskutuota mokslinėje konferencijoje „Šiuolaikinė lietuvių emigracija: praradimai ir laimėjimai“, kuri vyko 2004 m. Kaune.

Emigracija stipriai veikia ne tik suaugusiuosius, bet ir kartu su jais išvykstančius vaikus. Mažuosius išsivežant gyventi į užsienį, dažnai guodžiamasi: „Ai, jie dar maži, visur pritaps.“ Ar išties viskas taip paprasta? Ar nekyla daugeliui vaikų nutautėjimo grėsmė?

Mokslinėje literatūroje išskiriami net keli adaptavimosi proceso etapai, kuriuos vaikai išgyvena gyvendami svetur:

- Neigimo stadija – stengiamasi ignoruoti tai, kas vyksta. Vaikai dažnai neigia, kad nerimauja dėl ateities, apsimeta, kad nieko ypatinga nevyksta.
- Pykčio stadija – tylima arba audringai reaguojama į aplinkinius. Kaltinami tėvai, nirstama ant draugų, nenorima bendrauti, atsisakoma socialinio gyvenimo.
- Netekties suvokimo stadijoje gali lydėti liūdesys, apatija, net depresija. Vaikai neretai ima gyventi praeitimi, idealizuoja buvusius draugus ar namus, užsisklendžia.
- Susitaikymo stadija – pradedama iš naujo ieškoti savo vietos, susikuriama nauja padėtis kolektyve. Vaikai atranda naujų pranašumų ir ima džiaugtis gyvenimu, tampa tokie, kokie buvo iki išvažiavimo.

Kaip vaikai išgyvena šiuos adaptavimosi svetur etapus, priklauso nuo tėvų gebėjimo bendrauti su atžalomis. Kuo jie mažesni, tuo šis veiksnys aktualnis. Labai svarbu kalbėtis apie naujai užklupusias emocijas, kitaip vaikas gali ilgam „užstrigti“ ties kuria nors išgyvenimo stadija. Svarbu skatinti vaikų motyvaciją, parodyti naujas galimybes, gerą pasikeitimų puses [6].

Tyrimų rezultatai. Europos Sąjungos dokumentuose vienu iš prioritetų laikomas tautinės individualybės išsaugojimas. Tautinis identitetas yra vienas svarbiausių veiksnių – vienijantis individus į grupes – tai tautinė savimonė, tautą vienijanti kalba, kultūrinės tradicijos, tautinės vertybės.

2010 m. atlikto tyrimo uždaviniai – išsiaiškinti ikimokyklinio amžiaus emigrantų vaikų tautinį są-

moningumą, identifikavimosi su lietuvių tauta aspektus, ikimokyklinio amžiaus vaikus auginančių tėvų požiūrį į lietuviybės puoselėjimą emigracijoje. Anketinėje apklausoje dalyvavo 15 užsienyje gyvenančių lietuvių tėvų, taip pat tyrime taikytas pokalbis-interviu, kuriame dalyvavo 35 vaikai. Vaikų buvo teirautasi: „Kas yra lietuvis? Kaip galima atskirti žmogų, kuris yra lietuvis? Kas jiems primena Lietuvą? Ar užaugę bus lietuviais? Kodėl norėtų gyventi Lietuvoje? Kur norėtų gyventi kai užaugs?“ Respondentai – devyniose užsienio šalyse (Estijoje, Latvijoje, Švedijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje, Danijoje, Austrijoje, Olandijoje ir Didžiojoje Britanijoje) gyvenantys lietuviai.

Visi tyrime dalyvavę vaikai, tarp jų ir vaikai, kurių šeimoje tik vienas iš tėvų yra lietuvis, teigia esą lietuviai. Tik viena mergaitė iš mišrios šeimos sakė: „*Ne, esu irish (airė), bet kartais pusiau lietuvė.*“ Bandant išsiaiškinti veiksnius, nulėmusius vaikų tapatinimąsi su lietuvių tauta, nustatyta, kad taip vaikai mano dėl to, jog jų tėvai ir seneliai yra lietuviai. Įdomūs vaikų samprotavimai apie išskirtinius lietuvių požymius. Visi kaip vienas teigė, kad lietuvius galima atpažinti pagal kalbą: „*Kiti kitaip kalba*“, „*Lietuviškai kalba su kitais lietuviais.*“ Vaikai nurodė ir kitą išskirtinį požymį: „*Lietuviai mergaitės ir berniukai yra balti*“, „*<...> baltos spalvos.*“ Daugumos vaikų manymu, „*lietuviai gyvena Lietuvoje ir pas juos reikia skristi lėktuvu*“. Ateityje Lietuvos piliečiais save matė du trečdaliai tyrime dalyvavusių vaikų. Jų manymu, jie liks lietuviais, nes „*tėvai lietuviai*“, „*<...> kalbės lietuviškai*“, „*noriu būti lietuviu, myliu Lietuvą*“. Trečdalis vaikų, vis dar abejojantys ar nežinantys, kokios šalies piliečiais bus suaugę, teigė, kad jiems dar reikia pagalvoti. Vienas jų sakė pasielgsias taip, „*<...> kaip mami (mama) pasakys*“. Norint sužinoti, kokį ryšį vaikai jaučia su Lietuva, ar jie norėtų gyventi Lietuvoje, kas jiems Lietuvoje patinka ar nepatinka, sužinota, kad tik pusė vaikų norėtų gyventi Lietuvoje. Vaikams „*patinka būti pas močiutę*“, Lietuvoje „*gyvena seneliai*“, „*<...> šuo Sargis, su kuriuo gera žaisti*“. Kita pusė vaikų savo tėvyne įvardijo šalį, kurioje dabar gyvena: „*Mano mama gyvena Dubline ir aš noriu kartu gyventi*“; „*Čia mano namai ir šuo*“; „*Kai užaugsiu būsiu ispanė ir nenorėsiu grįžti*“. Visi vaikai pasidalijo teigiamais prisiminimais apie Lietuvą, nes ten: „*<...> sniegas ir draugai*“; „*<...> dangus, žemė, gulbės, Palanga, lietus, vasara <...>*“; „*Senelių namai*“; „*Sniegas white (baltas) toks*“; „*Dažyti kiaušiniai...*“; „*Puntuko akmuo toks didelis, ant kurio galima užlipti*“; „*Kalnas, kur su žiburiu, apie jį mama pasakojo istoriją*“. Lietuvą vaikams dažniausiai priminė vienas iš oficialių jų valstybės simbolių – Lietuvos valstybinė vėliava.

Vaikai paminėjo, kad emigracijoje jie šeimoje dažniausiai švenčia Lietuvos Nepriklausomybės dieną, Velykas, Kalėdas, Vėlines. Vienas iš vaikų prisiminė Gandro dieną bei Užgavėnes. Vaikų samprotavimuose apie Lietuvą dažniausiai minima: „<...> bulviniai cepelinai, dideli tokie ir skanūs“; „Duona tokia skani ir juoda...“; „Medžiai žali: ažuolas, beržas, eglė, grybai...“; „Maxima“; „Televizijos bokštas.“

Tėvų anketinės apklausos metu buvo teirautasi: „Kas, jų nuomone, emigracijoje labiausiai stiprina lietuviškos išsaugojimą? Kodėl jie renkasi savo ikimokyklinio amžiaus vaikams ugdymo įstaigą lietuvių kalba? Ar pakankamai, jų manymu, yra puoselėjamas tautiškumas jų vaikų ugdymo įstaigoje? Kokį savo vaikų tautinio ugdymo turinį jie įsivaizduoja? Kaip jie skatina vaikų lietuvių kalbos mokymą(si) šeimoje? Kokiais būdais jie stengiasi palaikyti ryšius su Lietuva?“

Tėvų anketinės apklausos tyrimo duomenys rodo, kad daugumos respondentų manymu, lietuviškos išsaugojimą labiausiai stiprina jų noras kada nors grįžti į Lietuvą: „<...> mes čia tik pinigų užsidirbti“; „Savo šeimos ateitį matau tik Lietuvoje.“

Ikimokyklinio amžiaus vaikus auginantys tėvai sąmoningai renkasi lietuviškas tradicijas puoselėjančias įstaigas: „<...> pasirinkau todėl, kad puoselėjama lietuviškos kalbos. Man svarbu, kad vaikas bent dalį savo laiko galėtų būti aplinkoje, kur visi kalba gimtąja kalba“; „Jeigu aplinkui būtų lietuviškai nekalbantys vaikai ir auklėtojos, jam būtų didelis stresas. Lankydamas šią įstaigą, jis nepamirš gimtosios kalbos, susiras daugiau lietuvių draugų, o ir tėvams smagiau bendrauti, kai gali vieni su kitais susikalbėti, aptarti įvairias problemas.“

Namuose tėvai stengiasi su vaiku kalbėti kuo taisyklingesne lietuvių kalba. Jie sakė: „Šeimoje ir namuose kategoriškai kalbamės lietuviškai“; „Namie šnekame lietuviškai, žiūrime filmus, turime knygų lietuvių kalba...“; „Mes paprasčiausiai visi kalbame lietuviškai, todėl ir vaikas natūraliai kalba lietuviškai.“ Lietuvių kalbos vartojimo skatinimas vyksta įvairiais būdais bei formomis: „<...> skaitau pasakas prieš miegą lietuvių kalba arba paleidžiu diską su jau įrašytomis pasakomis, kur ir intonacija, ir kirčiavimas yra tikslesnis, nei kalbame šeimoje“; „Siekiamo, kad mūsų vaikas kuo dažniau bendrautų su kitais lietuvišiais vaikais, kad lietuvių kalba neatrodytų tik kaip suaugusiųjų“; „<...> turiu nupirkti Lietuvoj diskelių su pasakomis, dainelėmis, lopšinėm. Vasarą išleidžiu pabūti pas senelius į Lietuvą.“

Remiantis daugumos tyrimo dalyvavusių tėvų nuomone, galima teigti, kad labiausiai tautiškumas vaikų ugdymo įstaigoje puoselėjamas švenčiant įvai-

rias šventes ir laikantis tradicijų bei papročių. Tėvai teigė, kad: „Šventes švenčiame kartu su visa savo bendruomene: seneliais, tėvais, vaikais. Vyksta vaikų spektakliukai, skamba senelių ir tėvų dainuojamos liaudiškos dainos, žaidžiame žaidimus, kiekvienais metais vyksta mišios lietuvių koplytėlėje“; „<...> po Mišių visi renkamės mokyklėlėje, vyksta margučių ridenimo varžybos, tėvai dainuoja liaudies dainas...“ Daugiau nei pusė respondentų teigė, kad jie yra patenkinti vaikų tautinio ugdymo turiniu bei aplinka ugdymo įstaigoje: „Viskas ten puiku...“; „Auklėtojos puikiai sutaria su vaikais.“ Tačiau kiti tyrime dalyvavę tėvai nuogaštavo dėl per daug didelės svetimos kultūros įtakos jų vaikams: „Nors tautiškumo ugdymas įstaigoje atrodo ir pakankamas, tačiau namuose dažnai laimi tos valstybės, kurioje gyvena vaikas, kultūra.“

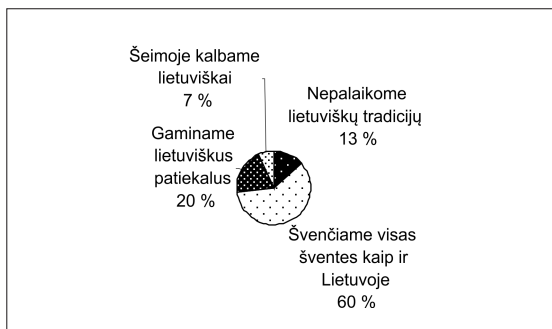
Tyrimas rodo, jog tėvams yra svarbu, kad auklėtojos su vaikais kalbėtų taisyklinga lietuvių kalba, kad vaikai įvairių veiklų metu kuo daugiau sužinotų apie Lietuvą. Jie džiaugėsi, kad: „<...> vaikams skaitomos lietuvių liaudies pasakos“; „Dainuojama lietuviškai, skaitomos knygelės lietuvių liaudies“; organizuojami „<...> savaitgaliniai lietuvių vaikų užsiėmimai, kuriuose vaikai yra mokomi lietuviškai rašyti, skaityti.“ Auklėtojos ir tėvai atrado tokias meilės tėvynei puoselėjimo formas: „<...> kas vyksta į Lietuvą, būtina parveža nuotraukų“; „<...> atvyksta svečių iš Lietuvos“; „Kiekvieną mėnesio penktadienį po darbų tiesiog susirenkame su tėveliais ir vaikais darželio kieme ir visi gali pasisakyti, papasakoti ką nors apie Lietuvą ar tradicijas, padainuoti dainą“; „Grįžę į Lietuvą visada stengiamės aplankyti kultūrinės vietas...“; „Mokau melstis, kai einam į bažnyčią per šventes.“

Palaikyti ryšius su Lietuva padeda ir gimtinėje gyvenantys artimieji. Tėvai pasakojo, jog vaikai dažnai žinių semiasi: „Iš močiutės, kuri gyvena Lietuvoje. Tą daro bendraudami kompiuteriu per Skype“; „<...> viešėdami pas senelius, iš jų sužino lietuviškų dainų ar pasakų.“

Šio tyrimo duomenys rodo, kad tyrime dalyvavusių vaikų tautinio identiteto lygmuo gana aukštas, tačiau ryškėja nuostata tapatintis ir su gyvenamosios šalies kultūra.

Siekiant išsiaiškinti tėvų nuostatas bei veiksnus ugdant jų vaikų tautinį identitetą emigracijoje, 2012 m. buvo atliktas dar vienas tyrimas. Anketas užpildė 23 Norvegijoje, Vokietijoje bei Didžiojoje Britanijoje gyvenantys tėvai.

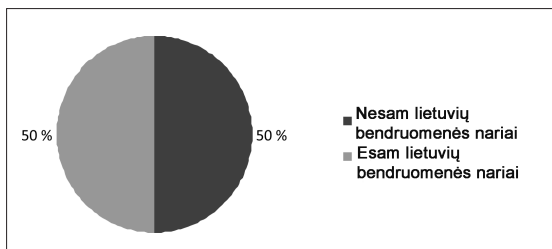
Pirmiausia buvo domėtasi, kaip tėvai rūpinasi vaikų tautinės kultūros puoselėjimu. Tyrimo duomenys pateikti 1 pav.

1 pav. Tautinės kultūros puoselėjimas (proc.)

Remiantis įvairiais moksliniais šaltiniais galima teigti, kad gyvenantieji svetur neturėtų pamiršti, jog pagrindinis veiksnys, lemiantis tautinės savimonės formavimosi sėkmę ir asmenybės ugdymą(si), yra tėvų puoselėjamos vertybės. Tik nuo tėvų sąmoningumo, pasiryžimo, valios priklausys, ar namie bus kalbama lietuvių kalba, palaikomos lietuviškos tradicijos, namuose bus lietuviškų laikraščių, knygų, žurnalų ir pan. Atlikto tyrimo duomenys rodo, kad daugiau nei pusė emigracijoje gyvenančių lietuvių tautinį tapatumą stengiasi palaikyti švęsdami tautines šventes, mažiau nei ketvirtadalis – gamindami lietuviškus patiekalus. Deja, tik labai maža dalis respondentų kalbėjimąsi namuose lietuvių kalba nurodė kaip vieną tautinio tapatumo palaikymo būdų, o juk tai yra universaliausia tautinės savimonės ugdymo priemonė.

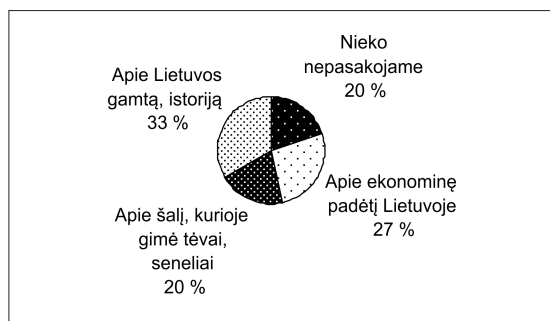
Identifikacijos būtinumas iškyla asmeniui dažniausiai atsidūrus kitatautėje aplinkoje. Istoriografiniai šaltiniai rodo, kad lietuvių bendruomenių veikla emigracijoje – labai svarbus tautinio identiteto išsaugojimo veiksnys buvo ir yra visoms emigrantų kartoms. Dauguma bendruomenių yra sukūrusios tautinio tapatumo palaikymo sistemą, turi lietuviškas švietimo įstaigas. Žinant, kad identifikacija vyksta per bendruomenę, bendraujant su tos pačios tautybės žmonėmis, tėvų buvo klausta, ar jie yra lietuvių bendruomenės nariai. Tyrimo duomenys pateikti 2 pav.

2 pav. Priklausymas lietuvių bendruomenei (proc.)

Įdomu pastebėti, jog tik pusė tyrime dalyvavusių respondentų teigė, kad jie yra aktyvūs vietinės lietuvių bendruomenės nariai.

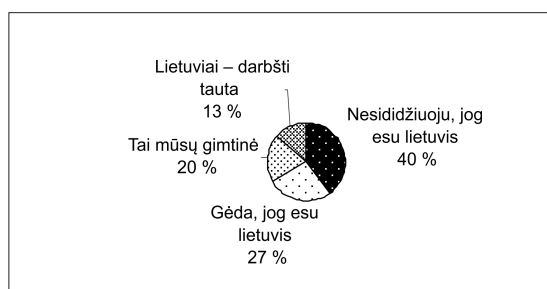
Įvairiautautėje aplinkoje svetur gyvenantiems lietuviams pakankamai nelengva užduotis – formuoti turtingus ir turiningus vaikų vaizdinius apie Lietuvą. Šį uždavinį padeda spręsti bendravimas su Lietuvoje gyvenančiais artimaisiais, pasakojimai apie Lietuvą, skaitymas su vaiku gimtąja kalba ir kt. Domėtasi, ką tėvai pasakoja vaikams apie Lietuvą. Tyrimo duomenys pateikti 3 pav.

3 pav. Pasakojimų vaikams apie Lietuvą turinys (proc.)

Beveik ketvirtadalis tėvų nieko nepasakoja vaikams apie Lietuvą. Galima manyti, kad tokiu būdu vaikams bus lengviau integruotis svetimose sociokultūrinėje aplinkoje. Šiek tiek daugiau nei ketvirtadalis respondentų, kaip rodo tyrimo duomenys, nėra patenkinti situacija Lietuvoje – jie vaikams pasakoja apie sunkią ten gyvenančiųjų ekonominę būklę. Tik pusė respondentų pasakoja apie Lietuvą, didžiojai savo tėvyne, jos gamta ir istorija ir kt.

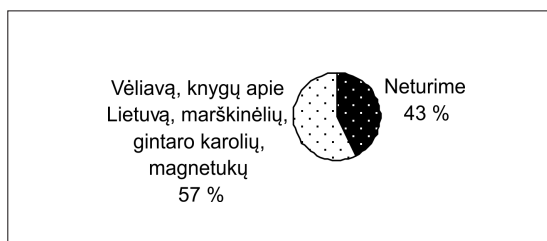
Kalbant apie emigrantų tautinę savimonę, neišvengiamai atsižvelgiame į šios savimonės charakteristikas. Tyrimo duomenys pateikti 4 pav.

4 pav. Emigrantų požiūris į Lietuvą ir lietuvybę (proc.)

4 pav. pateikti tyrimo duomenys rodo, kad emigrantai yra nusivylę Lietuva, jų tautinė sąmonė bei savivoka gana menka: daugiau nei pusė tyrime dalyvavusių respondentų nesididžiuoja esą lietuviai, gėdijasi savo „šaknų“. Pozityvus požiūris į Lietuvą ir lietuviybę išryškėja mažiau nei pusės respondentų apibendrintuose atsakymuose. Šiuo atveju šeima privalo apsispręsti, kuriuo keliu eis, ar tausos savo paveldą, puoselės nacionalinį orumą ir kt., ar pasuks nutaūtėjimo keliu.

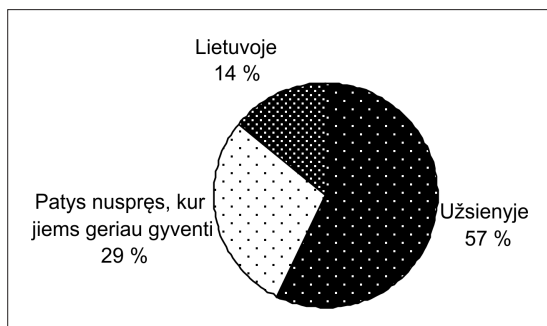
Praktika rodo, kad gyvenimas emigracijoje daugeliui – iššūkis patriotizmui, tautinės savivarbos jausmo puoselėjimui. Respondentų klausta, kokios lietuviškos simbolikos jie turi savo namuose. Tyrimo duomenys pateikti 5 pav.

5 pav. Emigrantų turima lietuviška simbolika (proc.)

5 pav. pateikti duomenys atspindi pakankamai akivaizdų tautinio orumo stygių. Tik šiek tiek daugiau nei pusė respondentų tėvų paminėjo turį lietuviškos simbolikos. O juk tautinę negalią kaip tik ir didina tautinės simbolikos ignoravimas.

Namai, gimtoji vieta yra esminė žmogaus tapatumo atrama. Jos praradimas pakerta žmogaus identiteto pamatus. Tėvų nuomonė apie vaikų ateities planus, iš vienos pusės, demonstruoja asmens tautinio tapatumo stiprumą, antra vertus, parodo bendrąsias kultūrinės orientacijas. Tyrimo duomenys pateikti 6 pav.

6 pav. Tėvų nuomonė apie jų vaikų gyvenamąją vietą ateityje (proc.)

Tėvų nuomonės apie jų vaikų ateities planus ir gyvenamosios vietos pasirinkimą analizė parodė, kad net 57 proc. vaikų liks gyventi užsienyje, tėvų nuomone, 29 proc. jų vaikų patys spręs, kur jiems gyventi, ir tik 14 proc. respondentų teigė, kad jų vaikai gyvens Lietuvoje.

Išvados

1. Tautinio tapatumo atsparumas priklauso nuo individų tautinės savimonės, nuo asmeninės tautinio sąmoningumo brandos. Vaikai savąją tapatybę pirmiausia ima suvokti gimtojoje aplinkoje, ją identifikuodami su šeima, perimdami jos puoselėjamas vertybes. Emigracijoje – per savo tautos kalbą, istorinę patirtį, tautinės kultūros bei tradicijų puoselėjimą. Tokiu būdu susidaro prielaidos formuoti vaiko tautinei savimonei, konstruojančiai jo tautinę tapatybę.

2. 2010 m. atlikto tyrimo duomenys rodo, kad vaikų tautinio identiteto lygmuo gana aukštas, tačiau ryškėja nuostata tapatintis ir su gyvenamosios šalies kultūra. Tyrimo dalyvavę vaikai suvokia esą lietuviai, jog išsiskiria iš kitų emigracijoje gyvenančių etninių grupių savitais bruožais. Pokalbis su vaikais parodė, kad jų meilę Lietuvai labiausiai stiprina šeimoje švenčiamos nacionalinės šventės, pokalbiai apie Lietuvą, dažnos kelionės į tėvų gimtinę. Deja, tyrimo rezultatai atskleidė ir tai, kad pusė informantų neketina grįžti į Lietuvą, nors jų nuostatos Lietuvos atžvilgiu yra teigiamos.

3. Gyvenant emigracijoje yra būtina išryškinti asmens, kaip lietuvių tautos nario, prioritėtines vertybes ir suformuoti tautos vertybių sistemą. Šios nuostatos, kaip rodo 2010 m. atlikta emigracijoje gyvenančių tėvų anketinė apklausa, laikomasi gana principingai. Tai rodo tėvų noras grįžti į Lietuvą, sąmoningas lituanistinių švietimo įstaigų pasirinkimas, lietuvių kalbos bei tradicijų puoselėjimas, glaudžių ryšių su Lietuva palaikymas.

4. 2012 m. atlikto tyrimo rezultatai rodo negatyvesnę respondentų požiūrį į tautinio identiteto puoselėjimą, glaudų savo ir vaikų ryšį su Lietuva. Jie intensyviau linkę perimti naujos sociokultūrinės aplinkos bruožus. Daugiau nei pusė respondentų savo vaikų ateitį sieja su gyvenimu užsienyje. Tokia emigracijoje gyvenančių lietuvių tėvų pozicija labiau sietina su siekiu išlikti, t. y. su fiziniu buvimu, nei su tautinio identiteto palaikymu bei puoselėjimu.

Literatūra

1. Aleksandravičius E. *Emigracija ir šeima – vaikų ugdymo problemos ir iššūkiai*. Vilnius: Versus aureus, 2008.
2. Butvilas T. *Netekties išgyvenimų ir kai kurie socializacijos aspektai jaunesniajame mokykliniame amžiuje*. Vilnius, 2004, p. 22–23.
3. Jurevičienė J., Makarskaitė-Petkevičienė R. Emigracijoje esančių šeimų vaikų ugdymo problemos: mokytojų požiūris. Iš: *Pasaulis vaikui: ugdymo realijos ir perspektyvos*: tęstinis mokslo straipsnių rinkinys. Vilnius: Lietuvos edukologijos universiteto leidykla, 2011, t. 4, p. 59–81.
4. Kuzmickas B. *Tautos tapatumo savimonė: lietuvių savimonės bruožai*. Monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2007.
5. Kuzmickaitė D. Teoriniai tarptautinės lietuvių migracijos diskursai. Iš: *Oikos: lietuvių migracijos ir diasporos studijos*, 2008, t. 1, p. 24–32.
6. Lazdauskas T. *Vaikų psichologinis prisitaikymas ir jo kaita vaikų išsiskyrimo su tėvais kontekste*: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, psichologija (06 S). Vilnius, 2011.
7. Maceina A. *Tautinis auklėjimas*. Kaunas: Šviesa, 1991.
8. Mazolevskienė A. *Priešmokyklinio amžiaus dvikalbių vaikų lietuvių kalbos gebėjimų ugdymas*: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, edukologija (06 S). Vilnius, 2006.
9. Malinauskas G. *Darbo migracija – iššūkis ar parama šeimos gerovei?* Kaunas, 2006.
10. Montvilaitė S. Vaikų ugdymo praktikos raiška svetimos kultūros kontekste: situacija ir vertinimas. *Pedagogika*, 2004, t. 74, p. 120–124.
11. Stankevičienė K., Žurauskienė A. Informacinės visuomenės kontekstai formuojantis 5–7 metų vaikų tautinio tapatumo pradmenis. Iš: *Pasaulis vaikui: ugdymo realijos ir perspektyvos*: tęstinis mokslo straipsnių rinkinys. Vilnius: Lietuvos edukologijos universiteto leidykla, 2011, t. 4, p. 152–165.
12. *Šiuolaikinė lietuvių emigracija: praradimai ir laimėjimai* [interaktyvus]. Kaunas, Pilietinės visuomenės institutas. 2004 m. gruodis [žiūrėta 2012 m. kovo 12 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.civitas.lt/files/emigracija_pranešimai.pdf>.

Summary

Aldona Mazolevskienė, Sigita Montvilaitė

PECULIARITIES OF PRESCHOOL AGE CHILDREN'S FORMATION OF NATIONAL IDENTITY IN EMIGRATION

The article discusses the importance of fostering national identity in preschoolers living abroad and difficulties related to it, also, there is disclosed national identity's expression of Lithuanian children living in foreign countries. Moreover, the article seeks to substantiate the problem of national identity formation in emigration with reference to research carried out abroad.

The aim of this research is to expose the peculiarities of preschool children's formation of national identity in emigration. The objectives of the research are the following: to ascertain ethnic consciousness of emigrants' preschool age children; to explore aspects of identification with Lithuanians nation; to learn about the attitude of the parents growing up preschool age children towards Lithuanian identity's nurturance in emigration.

In 2010 there was carried out research which proved that children and their parents quite positively think about possibilities of ethnic identity formation in emigration. The research carried out in 2012 highlighted pretty skeptic attitude of emigrant parents towards Lithuania and Lithuanian identity considering the formation of their children's ethnic identity.

Keywords: national identity, identity, preschool, emigration, formation.

*Lietuvos edukologijos universitetas,
Vaikystės studijų katedra
Iteikta 2012 m. liepos mėn.*